

Nr 234.

Av herr **Lundgren** i Nora m. fl., om beredande åt prästerskapets änke- och pupillkassa av rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av vissa befattningar.

För pensionering av avlidne prästmäns änkor och barn bildades år 1874, under medverkan jämväl av riksdagen, prästerskapets änke- och pupillkassa. Riksdagens medverkan till kassans bildande lämnades på det sätt, att riksdagen medgav, att för det med kassan avsedda ändamålet finge anslås dels tre fjärdedelar av stiftens emeritikassors behållning, med skyldighet för kassan att ansvara för motsvarande andel av de förbindelser, vari emeritikassorna då häftade, dels ett års behållen inkomst av varje prästerlig beställning i riket, vilken inkomst i allmänhet borde utfalla, då beställningen första gången efter fastställandet av kassans reglemente bleve ledig, dels ock all behållen inkomst vid prästsyssla, vilken i följd av tvist eller annan omständighet komme att stå ledig utöver den lagliga tillträdestiden, ävensom vederlag under extra nådår — allt under villkor, att, så snart pensionerna kunde med fulla beräknade beloppet utgå, extra nådår icke vidare skulle beviljas.

De förhoppningar, som knötos till denna kassa, hava utan tvivel infriats. Vid kassans bildande verkställda beräkningar angående storleken av de framtida pensionerna visa sålunda, bland annat, att pensionerna tänktes skola kunna utgå med sitt fulla belopp från och med ecklesiastikåret 1897—1898. Pensionen för ensam änka, d. v. s. utan omyndiga barn, beräknades skola nämnda år utgöra:

för änka efter delägare med delaktighetsbelopp av	600 kr.	240 kr.
» » » » » » »	» 1,000 »	266 »
» » » » » » »	» 2,000 »	332 »
» » » » » » »	» 3,000 »	398 »

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 4 saml. 102 häft. (Nr 234—235).

för änka efter delägare med delaktighetsbelopp av	4,000 kr.	464 kr
» » » » » » » »	5,000 »	530 »
» » » » » » » »	6,000 »	596 »
» » » » » » » »	7,000 »	662 »
» » » » » » » »	8,000 »	728 »
» » » » » » » »	9,000 »	794 »
» » » » » » » »	10,000 »	860 »

Med dessa belopp beräknades pensionerna skola oförändrat utgå till och med ecklesiastikåret 1912—1913, vilket år var det sista, för vilket vid kassans bildande beräkningar utfördes.

I verkligheten uppgick pensionen för ensam änka under ecklesiastikåret 1897—1898 till följande belopp, nämligen:

för änka efter delägare med delaktighetsbelopp av	600 kr.	281 kr.
» » » » » » » »	1,000 »	308 »
» » » » » » » »	2,000 »	376 »
» » » » » » » »	3,000 »	443 »
» » » » » » » »	4,000 »	511 »
» » » » » » » »	5,000 »	579 »
» » » » » » » »	6,000 »	646 »
» » » » » » » »	7,000 »	714 »
» » » » » » » »	8,000 »	782 »
» » » » » » » »	9,000 »	849 »
» » » » » » » »	10,000 »	917 »

För ecklesiastikåret 1912—1913 voro motsvarande pensionsbelopp respektive 310 kr., 339 kr., 409 kr., 480 kr., 551 kr., 622 kr., 692 kr., 763 kr., 834 kr., 905 kr. och 975 kr. samt för senast förflutna ecklesiastikår, 1915—1916, något högre, nämligen respektive 340 kr., 371 kr., 448 kr., 525 kr., 602 kr., 680 kr., 757 kr., 834 kr., 911 kr., 998 kr. och 1,065 kr. Den jämförelsevis starka ökningen från 1912—1913 till 1915—1916 beror dock till huvudsaklig del därpå, att under mellantiden den till pensioner utgående procenten av kassans årsinkomster blivit ganska väsentligt höjd samt jämväl kassans årsinkomster i följd av den höga räntefoten stigit betydligt. För innevarande ecklesiastikår äro några uppgifter ännu icke tillgängliga.

Ehuru således kassans verksamhet under den gångna tiden givit ett vida bättre resultat än från början beräknats, har dock den åsikten bland kassans delägare och pensionärer alltmera gjort sig gällande, att de från kassan utgående pensionerna äro alltför knappa. Detta omdöme torde i

betraktande av de ovan anförda siffrorna och med hänsyn till penningvärdets sjunkande också vara väl grundat, även om man bortser från de abnorma förhållanden, som för närvarande äro rådande. Visserligen utgå de lägsta pensionerna med belopp, som motsvara en ganska stor procent av den avlidne delägarens delaktighetsbelopp, men pensionsbeloppen äro i sig själva ytterligt knappa, och detta gäller icke blott de lägre pensionerna utan även de högre. Att pensionerna äro synnerligen låga visas även av en beräkning av medelvärdet av ensam änkas pension. Detta medelvärde var ecklesiastikåret 1897—1898 493 kr., ecklesiastikåret 1912—1913 541 kr. och ecklesiastikåret 1915—1916 594 kr. Nämnda beräkning har ytterligare visat, att då utdelningen från kassans båda fonder stigit till sitt maximum eller 90 procent av kassans årsinkomst, medelvärdet av änkas pension ändock knappast kommer att uppgå till mera än omkring 600 kr. Till jämförelse må erinras, att pension åt änka efter läroverksadjunkt utgår med 780 kr. och pension åt änka efter lektor med 900 kr.

Kravet på åtgärder för åstadkommande av ökade pensioner från kassan synes under sådana förhållanden icke kunna avvisas. Insikten härom föranledde också redan 1913 års bolagsstämma med fullmäktige för kassans delägare att lämna kassans direktions i uppdrag att, om den efter verkställda undersökningar härtill funne anledning, ingå till Kungl. Maj:t med underdånig framställning om vidtagande av åtgärder för beredande åt kassan av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning. Den undersökning, som direktions i anledning härav verkställde, gav vid handen, att av de olika utvägar, som kunde tänkas för att tillgodose behovet av ökade pensioner, förmånen av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning syntes vara på en gång den effektivaste och den lämpligaste. Att för ändamålet ifrågasätta bidrag från det allmänna fann man såväl äga mycket ringa utsikter att vinna statsmakternas godkännande som även strida mot den princip om självhjälp, som hittills varit utmärkande för kassan. Att vinna någon förhöjning av pensionerna genom införandet av nya eller högre avgifter till kassan från delägarna befanns skola stöta på svårigheter av annan art, förnämligast den att de nuvarande delägarna, efter av domstolarna givna prejudikat att döma, icke kunde mot sin vilja tvingas att till kassan erlægga andra eller större avgifter, än som vid delägarens inträde i kassan vore vederbörligen bestämda. För övrigt skulle på denna väg icke rimligen kunna sammanbringas så stort belopp, att någon effektiv höjning av pensionerna kunde äga rum.

Förmånen av ett års behållen inkomst av varje i kassan delaktig befattning däremot syntes icke vara förenad med någon av nu angivna olägenheter. Det vore sålunda i detta fall prästerskapets egna medel som för

ändamålet skulle tagas i anspråk, då församlingarna ju under alla förhållanden vore skyldiga att utgöra de för prästerskapet bestämda lönerna. Vidare skulle förslaget kunna bringas till genomförande även mot de nuvarande delägarne i kassan, och ingen, som drabbades av vakansåret, skulle kunna undandraga sig detsamma. Slutligen skulle genom denna förmån så pass rikliga tillgångar tillföras kassan, att en verkligen märkbar förhöjning av pensionerna kunde inträda, och denna förhöjning skulle till och med kunna inträda genast och sålunda komma även de nuvarande pensionärerna tillgodo. Ifrågakarande förmån beräknades skola så småningom tillföra kassan ett kapital av något över 6 millioner kronor, men då detta belopp icke förr än i en avlägsen framtid skulle i sin helhet inflyta, beräknades förmånen för närvarande representera ett värde av något över 3 millioner kronor, vars beräknade avkastning enligt fastställda grunder skulle kunna genast tagas i anspråk till utdelning åt pensionärerna. I så fall skulle, enligt de gjorda beräkningarna, varje hel pensionslott ur kassans grundfond, i vilken alla pensionärer hava lika del, kunna höjas med omkring 100 kronor. Allt eftersom vakansårsmedlen inflöte skulle denna höjning bliva större, och då kassan åtnjutit behållen inkomst av samtliga befattningar, beräknades ökningen komma att uppgå till omkring 200 kronor per pensionslott.

Direktionen ingick därför den 9 december 1914 till Kungl. Maj:t med underdånig framställning, att Kungl. Maj:t måtte gå i författning därom, att kassan måtte tillerkännas rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare vore pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan bleve lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka lönereglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910 stundade, först sedan ny lönereglering blivit vid dem genomförd.

Innan denna framställning blivit slutligen prövad, gjorde 1915 års kyrkomöte med föranledande av en vid kyrkomötet väckt motion en liknande framställning till Kungl. Maj:t.

Enligt beslut den 20 oktober 1916 fann Kungl. Maj:t emellertid de gjorda framställningarna icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Det torde få antagas, att Kungl. Maj:t i det skick frågan förelåg känt sig tveksam inför de invändningar, som under ärendets utredning på vissa håll framstälts mot förslaget.

I infortrat utlåtande hade kammarkollegium bland annat framhållit, att den kassan vid dess bildande tillerkända vakansårsförmånen förknippats med det villkor, att, så snart pensionerna kunde med fulla beräknade beloppet utgå, extra nådår icke vidare skulle beviljas, men att i de nu gjorda fram-

ställningarna något vederlag icke bjudits för den begärda nya vakansårsförmånen.

För den händelse ett sådant vederlag verkligen kan anses behöfligt, synes det oss lämpligast kunna utgå i form av en begränsning i den tid nådårsberättigat stärbhus må åtnjuta den behållna inkomsten av tjänsten. Enligt nuvarande bestämmelser utgör denna tid dels återstoden av det ecklesiastikår, under vilket tjänsteinnehavaren avlidit, dels ett år därutöver.

Den ifrågavarande förmånen verkar emellertid ganska ojämnt, då dödsfallen kunna inträffa under väsentligt olika tider av ecklesiastikåret. Med hänsyn härtill kunde fog förefinnas att vidtaga en omreglering härutinnan på sådant sätt, att tiden för nämnda förmånsrätt gjordes lika för alla. I varje fall bör dock denna tid enligt vårt förmenande ej sättas lägre än till ett år efter tjänsteinnehavarens död. I realiteten skulle detta innebära, att rätten till nådåret bibehölles, men rätten till det s. k. tjänsteåret bortfölla.

En annan anmärkning, som framförts mot förslaget om nytt vakansår, är den att det skulle medföra olägenheter för församlingsvården. Tiden för ny ordinarie innehavares tillträde till prästerlig tjänst skulle, då vakansåret uttoges, något fördröjas. Därest emellertid nyss antydda omreglering vidtoges, skulle denna anmärkning till stor del förfalla. För övrigt må framhållas, att då prästerlig tjänst efter ordinarie innehavarens död i varje fall under någon tid måste uppehållas med vikarie, det ej kan vara till något avgjort men, om detta sätt för tjänstens uppehållande för en gång skulle utsträckas till att omfatta en tid, som med en eller annan månad överstege den tid, vikariatet skulle fortfara, därest nu föreslagna vakansår för änke- och pupillkassan icke beviljades.

Vad i övrigt invänts mot förslaget att låta kassan komma i åtnjutande av ytterligare ett års behållen inkomst, torde icke vara av sådan beskaffenhet, att det kan tillmätas någon som helst avgörande betydelse.

Då det av vad ovan anförts synes vara ovedersägligt, att pensionerna från prästerskapets änke- och pupillkassa behöva avsevärt förstärkas, samt att en effektiv sådan förstärkning icke lämpligen kan åstadkommas på annat sätt, än därigenom att kassan kommer i åtnjutande av ytterligare ett års behållen inkomst av varje i densamma delaktig befattning, tillåta vi oss hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Konungen förklara sig för sin del medgiva, att prästerskapets änke- och pupillkassa tillerkännes rätt till ytterligare ett års behållen inkomst av varje befattning, vars innehavare är pliktig att vara delägare i kassan, i den mån dessa befattningar

första gången efter det sådan rätt tillerkänts kassan varda lediga, dock beträffande de befattningar, för vilka löne-reglering enligt lagen om reglering av prästerskapets av-löning den 9 december 1910 stundar, först sedan ny löne-reglering blivit vid dem genomförd.

Stockholm den 26 januari 1917.

G. G. Lundgren,
Nora.

Harald Hallén.

P. Rydholm.
